

УДК 371.134: 796.42

Крижанівська О.Ф.

ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ В РОЗВИТКУ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУЦІЙ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Актуалізовано питання про формування ціннісно-мотиваційного характеру студентів факультету фізичної культури і спорту за допомогою історичної спадщини легкої атлетики. Диференційовано та представлено основні періоди розвитку легкої атлетики в Івано-Франківській області. Вивчено інтегральний показник розвитку ціннісно-мотиваційного характеру в студентів до і після реалізації експериментального навчального плану "Історія легкої атлетики в Івано-Франківській області". Визначено цілісний професійно розвиваючий компонент навчальної програми підготовки майбутніх фахівців в галузі фізичного виховання і спорту поєднанням використаних форм занять наукового гуртка. Виявлено, що експериментальна навчальна програма має позитивний вплив на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери студентів в установах фізичної культури і спорту: зросли показники професійних цінностей навчання студентів, мотивація вдосконалена у ракурсі розвитку досягнень – як висококваліфікованого спеціаліста галузі.

Ключові слова: цінності, мотиви, історія легкої атлетики.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Ефективність реалізації завдань реформування освіти, спрямованих на виховання національно свідомих і освічених громадян України, в значній мірі залежить від ціннісно-мотиваційної підготовки студентів інституцій фізичного виховання і спорту. Важливість забезпечення ефективності такого навчання в даний час підтверджується державними документами "Національна доктрина розвитку освіти", "Концепція національного виховання".

Фахова освіта як спосіб створення культурного середовища в освітньому процесі педагогічного ВНЗ відкриває студенту професійний світ з усією багатогранністю складних міжпредметних зв'язків, взаємодії суспільства й особистості, задоволення потреби у самопізнанні та самореалізації, сприяє формуванню особистісних якостей, ціннісних орієнтацій тощо.

Особлива роль у розвитку цінностей і мотивів в організації фахової підготовки студентів належить історії фізичного виховання і видів спорту в Україні – в цілому та певному регіоні – зокрема.

Краєзнавча підготовка майбутнього вчителя впливає на становлення його як особистості, формує комплекс ціннісних професійних орієнтацій. Це обумовлює необхідність включення студентів з перших днів навчання до системи відносин, які постійно вдосконалюються, розширюються і не тільки розкривають специфіку педагогічної праці, але й поглиблюють історико-педагогічні, краєзнавчі знання, уміння і навички.

Проблема історії видів спорту і фізичного виховання, народної фізичної культури приділено увагу в працях О. Вацеби [1, 2], С. Заборняка, П. Круля, Б. Мицкана [3], Є. Приступи [4, 5], М. Стельмаховича [6], А. Цюся [7], R. Muszkieta [8]. Відкритим залишається питання щодо використання історичного матеріалу в розвитку ціннісно-мотиваційної сфери студентів інституцій фізичного виховання і спорту.

Якість освіти студентів вимагає ретельної і ефективної роботи від викладачів ВНЗ щодо формування їх знань з історії видів спорту в регіоні. Саме тому, у навчально-виховний процес ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника" нами було впроваджено експериментальну програму "Історія легкої атлетики на Івано-Франківщині" з метою розвитку ціннісно-мотиваційної сфери студентів. Зазначена навчальна програма є не тільки одним з етапів теоретичної підготовки студентів, а й створення морально-психологічної атмосфери в студентському колективі, вона сприяє невимушеному вільному спілкуванню між студентами, зацікавленості в історико-педагогічній краєзнавчій діяльності.

Основна ідея розробки та впровадження програми – інтегрувати як краєзнавчі, так і методичні знання студентів, необхідні для ефективної реалізації краєзнавчого принципу викладання в практиці роботи вчителя фізичної культури.

Мета полягає у вивченні показників ціннісно-мотиваційної сфери студентів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника" після впровадження експериментальної програми "Історія легкої атлетики на Івано-Франківщині".

Для досягнення поставленої мети використовувався комплекс взаємодоповнюючих **методів дослідження**: історичні та соціологічні методи, аналіз науково-методичної літератури, синтез, порівняння та узагальнення отриманих даних, спостереження, бесіда, педагогічний експеримент, опитування; методи математичної статистики.

Організація дослідження. Відповідно до мети, була сформована експериментальна група в складі 28 осіб. Формування цієї групи було необхідне для порівняльного оцінювання результатів на стадії формування етапу педагогічного експерименту. Формувальний експеримент проводився у рамках діяльності наукового гуртка в режимі робочого дня факультету фізичного виховання і спорту ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".

З огляду на специфіку підготовки фахівців в галузі фізичного виховання і спорту та особливостей розвитку національної свідомості, національної культури, національної гідності, професійних знань, умінь та навичок заняття проводились у підгрупах по 14 чоловік.

Результати дослідження та їх обговорення. Науково-теоретичними основами дослідження розвитку ціннісно-мотиваційної сфери студентів факультету фізичного виховання і спорту засобами історичної легкоатлетичної спадщини є: система методологічних принципів і методів пізнання, наукові підходи, історико-дидактичні факти, періодизація та наукове прогнозування розвитку легкої атлетики.

Забезпечення глибокого розуміння студентів зі скарбницею спортивної слави Івано-Франківщини, народної мудрості, залучення їх до раціонального використання знань, підготовка до краєзнавчої роботи в школі; збереження і передача соціального досвіду майбутнім поколінням, стабілізація родинних та суспільних відносин, регулювання та контроль поведінки дітей різного віку – все це було в основі комплексу завдань розробки і впровадження експериментальної програми. Послідовне і цілеспрямоване використання засобів програми у навчально-виховному процесі на основі принципів народності, культуро- і природовідповідності, регіональності й емоційності спрямоване на відродження та розвиток духовно-моральної культури громадянина України.

Змістовну цілісність процесу впровадження експериментальної програми забезпечено поєднанням використаних форм занять наукового гуртка, а саме: лекціями, практичними та семінарськими заняттями (тривалість 90 хв.) з історії розвитку легкої атлетики на Івано-Франківщині, тематичні круглі столи з проблем розвитку ціннісно-мотиваційної сфери майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, історичні квести по Івано-Франківську, методичні семінари організовані спільно з інститутом післядипломної освіти та обласною дитячо-юнацькою спортивною школою міста Івано-Франківська, тематичні виставки історичного матеріалу зародження та розвитку фізичної культури і видів спорту в Івано-Франківську, зустрічі з відомими легкоатлетами, тренерами, громадськими діячами Івано-Франківська тощо.

Навчальна програма була реалізована протягом 102 годин. Науковий гурток збирався здебільшого один раз на тиждень. Масові спортивно-оздоровчі заходи з легкої атлетики (спортивні свята, вечори, змагання) реалізуються за окремим планом, але не менше одного на місяць.

Програма впроваджувалася протягом чотирьох етапів:

I етап – організаційно-підготовчий (10 год.)

а) підготовка до впровадження програми;

б) діагностування базового рівня ціннісно-мотиваційних показників професійної готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту;

в) розподіл обов'язків між членами групи.

II етап – особистісно-пізнавальний (22 год.).

III етап – ціннісно-мотиваційний (64 год.).

IV етап – підсумковий (6 год.).

Підсумовуючи історичне дослідження легкої атлетики на Івано-Франківщині диференціюємо етапи її розвитку:

– I етап (1897 – 1918 рр.) характеризується стихійним розвитком легкої атлетики, як виду спорту в Станіславові та селах воеводства. Облаштовуються місця для заняття з видів легкої атлетики у Станіславові – спортивні майданчики тодішньої міської "Каси Ощадності" (нинішній стадіон "Рух") та так званій у народі майданчик – "На вертепах" (нинішній стадіон "Наука" ім. І. Михайлюка). В межах діяльності гімнастично-патріотичних організацій проводяться регіональні змагання.

– II етап (1919 – 1945 рр.) характеризується національно-патріотичним вихованням у межах діяльності груп з легкої атлетики при клубах. Формується організаційна структура навчально-тренувального та змагального процесів підготовки спортсменів. Уже на цих ранніх етапах Станіславські атлети були відомими далеко за межами області: це М. Божемський; Т. Дреневич; В. Соколовський, Ірина Барнич-Дубас.

– III етап (1946 – 1956 рр.) характеризується створенням спортивних шкіл, товариств, в котрих серед решти видів спорту максимальної популярності набуває легка атлетика. Зростає кількість дітей, які займаються легкою атлетикою не тільки в Станіславові, а і у містах області (Коломия, Калуш, Городенка, Долина), проводяться змагання міського, обласного, всеукраїнського рівнів.

– VI етап (1957 – перша половина 1970 рр.) характеризується досягненням значних успіхів івано-франківських спортсменів. Більшість рекордів Івано-Франківської області встановлюються саме у цьому історичному проміжку. Закладаються основи легкоатлетичних шкіл метання – І. Шарія, бігу на середні і довгі дистанції – Є. Єрузеля, спринту – Д. Яремчука. Велику увагу привертають до себе такі відомі легкоатлети, як Ю. Літуєв, В. Микида, Є. Аржанов, М. Стрільців, В. Косарєв, А. Сорокін, М. Шиптур., М. Ільків, Б. Курило, А. Гемба, Т. Радіонова, В. Кобзей (Антонець), І. Максименко, М. Дебенко та ін.

Після впровадження програми проведено опитування. Нами використано авторську анкету вивчення цінностей, мотивів студентів. Окремо, виділено пізнавальний компонент їх підготовки.

За результатами роботи у експериментальній групі отримано достовірні зміни розвитку ціннісно-мотиваційних компонентів (таблиця 1).

Зросли показники професійних цінностей навчання студентів. Мотивація вдосконала у ракурсі розвитку досягнень – як висококваліфікованого спеціаліста галузі. Студенти, які брали участь в експериментальній групі – національно-свідомі. Моральний дух і професійна етика на високому рівні.

Таблиця 1

Інтегральний показник розвитку ціннісно-мотиваційної сфери у студентів до і після впровадження експериментальної програми (бали)

Досліджувані компоненти	До експерименту	Після експерименту
Ціннісний	21±1,2	31±0,6
Мотиваційний	19±0,9	30±0,8
Пізнавальний	22±1	31±0,6

Фактично, після впровадження програми спостерігалась трансформація ціннісно-мотиваційної сфери студентів. На перше місце у рейтинговій оцінці виходить потреба у самовираженні. Вона виявляється через бажання розвиватися, прагнути до нового і невідомого, займатися навчанням з повною віддачею сил (таблиця 2).

Таблиця 2

Ієрархія потреб студентів до і після впровадження експериментальної програми

№	Потреби	До експерименту		Після експерименту	
		сума балів	рейтинг	сума балів	рейтинг
1	Матеріальні потреби	165	2	81	5
2	Потреби у безпеці	192	1	103	4
3	Соціальні потреби	123	4	112	3
4	Потреби у визнанні	162	3	169	2
5	Потреби у самовираженні	84	5	194	1

На другому місці рейтингу студентів знаходяться потреби у визнанні. Вони характеризуються прагненням досягти визнання та поваги, підвищувати рівень майстерності та професійної компетентності, забезпечити собі впливове становище.

Соціальні потреби посідають третє місце у рейтингу. Вони визначаються через твердження: "мати теплі взаємини з людьми", "спілкуватися з хорошими співрозмовниками" і "бути зрозумілим для інших".

Початково високі потреби у безпеці та матеріальні потреби знаходяться відповідно на четвертому і п'ятому місці рейтингової оцінки студентів після впровадження експериментальної програми.

Висновок. З врахуванням результатів формуального експерименту, в ході проведеної роботи було визначено цілісний професійно розвиваючий компонент навчальної програми підготовки майбутніх фахівців в галузі фізичного виховання і спорту. Ціннісно-мотиваційний пласт студентів якісно розвивається під впливом засобів та методів експериментальної програми "Історія легкої атлетики на Івано-Франківщині".

Використані джерела

1. Вацеба О. Нариси з історії західноукраїнського спортивного руху. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. – 232 с.
2. Вацеба О.М., Степанюк С.І. Студентський спортивний рух: історія та сучасність. – Л.: НВФ "Українські технології", 2003. – 60 с.
3. Заборняк С., Круль П., Мицкан Б. Матеріально-фінансові ресурси гімнастичного товариства "Сокил" в Станіславівському окрузі (1884–1914) // Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. – 2014. – Вип. 20. – С. 34-43.
4. Приступа Є. Н. Українські народні ігри в дошкільному вихованні / Є. Н. Приступа // Народні звичаї, традиції і природничі основи національного виховання дітей в дошкільних закладах України : тези доп. міжнар. наук. конф. Прикарпат. держ. ун-ту. – Івано-Франківськ, 1993. – С. 147–150.
5. Приступа Є. Н. Теоретико-методичні аспекти класифікації українських народних ігор / Є. Приступа, О. Бік // Спорт і національне відродження : матеріали Всеукр. наук. конф., присвяч. 120-літтю від дня народження Івана Боберського. – Л., 1993. – Ч. 1. – С. 210–211.
6. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка / М.Г. Стельмахович. – К.: ІСДО, 1996. – 288 с.
7. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави: навч. посіб. / А. В. Цьось. – Луцьк : Надтир'я, 1994. – 96 с.
8. Muszkieta R. Wychowanie fizyczne w nowym systemie edukacji / R. Muszkieta, M. Bronikowski. – Poznań : Wyd-wo AWF, 2002.

Kryzhanivska O.

**HISTORICAL HERITAGE OF ATHLETICS IN DEVELOPMENT
OF VALUE-MOTIVATIONAL CHARACTER OF THE STUDENTS
OF PHYSICAL TRAINING AND SPORTS INSTITUTIONS**

The issue of the formation of value-motivational character of students of physical training and sports faculty by means of historical athletics heritage was actualized.

The main periods of athletics development in Ivano-Frankivsk region were differentiated and presented.

An hierarchy of needs, integral indicator of development of students' value-motivational character before and after the experimental curriculum implementation "History of athletics in Ivano-Frankivsk region" was studied.

An integral indicator of development of students' value-motivational character before and after the experimental curriculum implementation "History of athletics in Ivano-Frankivsk region" was studied.

An integral professional developing component of the future specialists training curriculum in physical training and sports was determined combination used forms scientific group: lectures, workshops and seminars (duration 90 minutes) in the history of athletics in the region, thematic round tables on the development of value-motivational sphere of future specialists in physical education and sports, historical quests to Ivano-Frankivsk, methodical seminars organized together with the Institute for Postgraduate education and regional youth sports school of Ivano-Frankivsk, exhibitions of historical material origin and development of physical culture and sports in Ivano-Frankivsk, meetings with famous athletes, coaches, community leaders Ivano-Frankivsk and more.

The positive development effect of experimental curriculum for the value-motivational character of students at institutions of physical training and sports was identified: increased performance professional values student learning, motivation improved development achievements in perspective – as a highly specialist field.

Key words: *values, motives, the history of athletics.*

Стаття надійшла до редакції 12.09.2016